

**Herdenkingsrede Nieuwspoort 4 mei
Natascha van Weezel
4-5-2024**

Vandaag sta ik op een plek die me niet helemáál onbekend voorkomt. Als kleuter zat ik al in een hoekje van Nieuwspoort met krijtjes een tekening in te kleuren. Af en toe werden mijn drukke bezigheden onderbroken omdat ik een of andere journalist of minister een handje moest geven. Soms moest ik zelfs bij hen op schoot.

Tegenwoordig klinkt dit heel verkeerd, maar ik kan u verzekeren dat dit allemaal zeer onschuldig bedoeld was. Dat betekent overigens niet dat ik het hier leuk vond.

Meestal verveelde ik me stierlijk.

Toch was het de normaalste zaak van de wereld dat ik hier half opgroeide. Mijn opa, Herman Bleich, richtte Nieuwspoort op in 1962, samen met Nico Kramer. In 2007 werd zijn schoonzoon, mijn vader Max, voorzitter van het Nieuwspoort bestuur. Maar al ver voor die tijd was dit zo'n beetje Max' tweede thuis. Als hij 'papa dag' had, combineerde hij de zaken en nam hij mij gewoon mee. Mijn moeder, Anet Bleich, ook journalist, vond het de normaalste zaak van de wereld. Dit resulteerde erin dat ik één ding zeker wist: ik zou nooit van mijn leven journalist worden. Niets leek me vervelender dan je de hele dag met het nieuws, de wereld en politiek bezig te moeten houden. Dertig jaar later moet ik toegeven dat mijn pogingen om geen journalist te worden jammerlijk zijn mislukt.

Vermoedelijk is dit mooie vak me dus met de paplepel ingegoten. Maar uiteindelijk is het ook een bewuste keuze geweest om voor dit beroep te kiezen. En dat komt door een verhaal over mijn opa Herman, dat me tot de dag van vandaag inspireert.

Herman Bleich werd in 1917 geboren in Bochnia, een kleine plaats in Polen vlakbij Krakau. Op jonge leeftijd vertrok hij met zijn gezin naar Berlijn. Daar had hij een prettig leven: hij genoot van school en in zijn vrije tijd was Herman politiek actief bij de socialistische jongerenbeweging. Elke dag kocht Herman het socialistisch avondblad bij een vrouw die daar werkte. Op 30 januari 1933 riep zij met overslaande stem: "Rijkspresident Hindenburg heeft Adolf Hitler tot Rijkskanselier benoemd." De tranen stonden in haar ogen. Mijn opa was 15 jaar en als joodse socialist doodsbang voor de gevolgen. Al snel merkte hij veranderingen. De antisemitische propaganda was enorm. Niemand wist wat de Nazi's precies zouden gaan doen, maar het broeide aan alle kanten. Na de middelbare school vertrok Herman dus naar Praag om economie te gaan studeren, maar in 1938 kwam daar een pro-Duitse regering aan de macht. Per trein, zonder visum, vertrok Herman naar Den Haag en trok in bij zijn zus Rosa, die daar inmiddels woonde. Hij ontmoette Helen, mijn oma.

Stichting Internationaal Perscentrum Nieuwspoort**Bezoekadres**

Bezuidenhoutseweg 67 secretariaat@nieuwspoort.nl
2594 AC Den Haag KvK 41151559
+31 (0)70 346 94 40 www.nieuwspoort.nl

Postadres

Prinses Irenestraat 6
2595 BD Den Haag
t.a.v. Nieuwspoort

Toen alle joden in 1942 gedwongen werden naar Amsterdam te verhuizen en iedereen een Jodenster moest dragen, wilden Herman en Helen dat absoluut niet. Dat betekende dat ze niet legaal in Nederland konden blijven en ze besloten te vluchten. Zwitserland leek een logische keuze. Binnen een paar weken bereikten ze Lyon, gelegen in Vichy-Frankrijk. Daar huurden ze een kamer. Nadat een buurtbewoner de politie had getipt dat ze buitenlandse joden waren, werden ze in september 1942 door de Vichy gendarmes opgepakt. Na een dag op een politiebureau te hebben doorgebracht werden ze naar Rivesaltes gestuurd, een klein doorgangskamp waar treinen naar het Franse Westerbork, Drancy, gingen. Zodra ze het kamp binnenkwamen zei Herman op hoge toon in het Duits tegen de bewaker dat hij onmiddellijk de commandant van dit kamp wilde spreken. De Franse gendarme wist niet precies hoe het zat en besloot Herman naar de commandant te brengen. Daar riep Herman woedend dat het werkelijk een schandelijk misverstand was dat hij en zijn vrouw hier naartoe waren gebracht, omdat hij een zeer belangrijke Zwitserse journalist was en Zwitserland uiteraard neutraal was. Hij eiste dat hij mocht telefoneren met de Zwitserse consul in Vichy voor opheldering. Herman kende die consul helemaal niet en hij was ook geen bekende journalist, maar een onbeduidend freelancertje. De commandant stond absoluut niet toe dat een gevangene zou telefoneren, maar Herman mocht bij hoge uitzondering een telegram aan de consul sturen. En dat deed mijn opa: "Geheel per ongeluk in Rivesaltes terecht gekomen. Vraag om uw medewerking. Schrijf voor dit en dat. Herman Bleich." De consul begreep kennelijk dat er levens op het spel stonden en telegrafeerde terug: "Ja, deze man ken ik goed. Onmiddellijk vrijlaten!" Ze durfden niet terug naar hun adres in Lyon en slaagden erin een passeur te vinden die beloofde hen naar Zwitserland te brengen. Te voet. Een afstand van zo'n 250 kilometer. Ze liepen drie dagen en drie nachten zonder eten en drinken. Vooral het laatste stuk was problematisch. De vluchtelingen moesten over een berg, de Mont Salève, waarvan het grensgebied aan twee kanten werd bewaakt. Niet veel later zagen mijn opa en oma een brievenbus met de Zwitserse vlag erop.

Ze proefden de vrijheid, maar hoewel ze in Zwitserland waren, was het nog steeds niet veilig. Als je dichter dan dertig kilometer bij de grens werd aangehouden, werd je namelijk alsnog teruggestuurd. Gesterkt door vernieuwde hoop liepen ze het dal in en kwamen aan in een grensdorp. Op goed geluk besloten ze ergens aan te bellen. Bij het eerste huis dat ze zagen werd niet opengedaan en ze stonden er een beetje besluiteloos bij, toen er plotseling vanuit een ander huis naar hen gezwaaid werd. "Kom, kom hier." Zei een vrouw vanuit de kier van het raam. "Ik heb de hele dag op u gewacht!" Herman en Helen haastten zich naar de familie Zurbrug. Zij gaven hen schone kleding en eten. In mijn grootouders' ogen was dat het paradijs op aarde. De Zurbrugs vertelden dat het goed was dat er aan de overkant niet open werd gedaan, omdat daar leden van de Zwitserse Fascistische partij woonden.

Mijn opa en oma kwamen terecht in een vluchtelingenkamp en daarna kregen ze een kleine woning toebedeeld in een Zwitsers bergdorp. Na de oorlog keerden ze terug naar Den Haag waar ze hoorden dat hun ouders en enkele broers en zusters vermoord waren in de concentratiekampen Auschwitz, Belzec, Bergen-Belsen, en Mauthausen.

Mijn opa was niet alleen mijn held omdat hij de oorlog had overleefd en zoveel moed had getoond, maar vooral om zijn houding ná de oorlog. Natuurlijk was hij getraumatiseerd, maar hij liet zijn leven er niet door beperken. Zoals bekend werd hij daadwerkelijk journalist. Ook streed hij voor gelijke rechten en tegen discriminatie. Hij zei altijd: “Zie ieder mens als een individu en niet als onderdeel van een groep.” Ik vroeg hem wel eens waarom hij na de oorlog terugkeerde naar Nederland. Zijn antwoord was simpel: “Ik hou van Nederland. Het is het land van de Februaristaking en van de illegale ondergrondse pers.” Over de dapperheid en de heldendaden van de ondergrondse pers werd bij ons thuis vaak gesproken. De les die ik daarbij leerde was dat het altijd zin heeft om je mond open te trekken wanneer je mensen in nood ziet. Ik weet dan ook vrij zeker dat het geen toeval is dat mijn vader 42 jaar voor Vrij Nederland werkte en ik zelf mijn eerste stukjes schreef voor *Trouw*, en sinds 5 jaar vaste columnist ben bij *Het Parool*. Ik wil hier dan graag ook extra aandacht vragen voor de dappere journalisten die het met gevaar voor eigen leven opnamen voor het vrije woord en tegen de bezetter. Hun moed was ongekend.

Het vrije woord. Dat heeft sinds een aantal maanden voor mij óók een nieuwe betekenis gekregen. Ik heb het geluk dat ik ben geboren en opgegroeid in een vrij land. Zonder staatscensuur, zonder oorlog en zonder dictator. Maar zelfs onder die voorwaarden kunnen er gebeurtenissen plaatsvinden die het vrije woord in gevaar brengen. Niet zo lang geleden brak er een dag aan die wat dit betreft mijn hele wereld op zijn grondvesten deed schudden: 7 oktober 2023.

Op die ochtend werd mijn zoon Max – zoals gebruikelijk – vroeg wakker. Ik gaf hem de fles, verschoonde zijn luier en we speelden met de blokkendoos. De rust werd verstoord door een appje van een vriendin. “Is je familie veilig?” schreef ze. Mijn familie? Hoezo? Ik opende de app van de NOS en mijn mond viel open. ‘Grote aanval van Hamas op Zuid-Israël en talloze raketbeschietingen,’ las ik. Meteen belde ik mijn tante in Israël om te vragen hoe het ging. Ze nam niet op. Gelukkig belde ze na twee uur terug: ze zat in de schuilkelder en had slecht bereik. Vervolgens zat ik aan de buis geluisterd, wachtend op elk snippertje informatie. Er was nog maar weinig bekend. Hamas was door de grenshekken gebroken en had kibboetsen en een muziekfestival aangevallen. Er zouden bovendien gijzelaars zijn meegenomen naar de Gazastrook. Ook de Israëlische premier Netanyahu verscheen al snel ten tonele. Hij zei dat Israël in oorlog was met Hamas. Eén blik op zijn gezichtsuitdrukking en ik wist dat het menens was. Op dat moment schoten er drie dingen door mijn hoofd: welk effect gaat deze bloederige moordpartij hebben op de sfeer in Israël? Hoe heftig zal de tegenaanval op Gaza zijn? En: wat voor gevolgen gaan we hiervan ondervinden in Nederland?

Lang hoefde ik niet op antwoorden te wachten. Netanyahu ging al snel over tot heftige bombardementen en in reactie daarop werd de slogan *From the river to the sea, Palestine shall be free*, gescandeerd in de Nederlandse straten. Van Amsterdam tot Deventer, en van Zwolle tot Den Haag. Enkele Joodse organisaties gaven aan dat ze zich hier oncomfortabel bij voelden. Kennelijk maakte dat de demonstranten die dit riepen niets uit. Israël was een ‘terreurstaat’ en een ‘mislukt

koloniaal project'. Iedereen die een probleem had met deze woorden stond 'aan de verkeerde kant van de geschiedenis'. Later heb ik overigens begrepen dat lang niet iedereen die deze zinssnede gebruikt vindt dat Israël van de kaart moet worden geveegd, maar in het begin kwam het wel zo op mij over en eerlijk gezegd vind ik het persoonlijk nog steeds niet zo prettig. Maar goed, ook dat valt onder vrijheid van meningsuiting. Zolang iets geen direct of aanwijsbaar gevaar vormt vind ik dat je daar consequent in moet zijn.

Toch zag (en zie) ik het allemaal met lede ogen aan. Zeker toen dit ook voor mij persoonlijk gevolgen begon te krijgen. Door sommige pro-Israël *hardliners* werd ik uitgescholden voor 'landverrader', 'Arabieren-vriendje' en 'naïeve trut'. Ze lachten me uit, want wat was ik dom geweest door al die jaren in de dialoog met andersdenkenden te geloven en meerdere malen op bezoek te gaan bij Palestijnen op de Westelijke Jordaanoever. De meest pijnlijke opmerking die ik kreeg kwam van Pro-Israëlsche: "Max zou zich omdraaien in zijn graf bij zoveel stupiditeit van zijn dochter. Als Hamas de kans krijgt pakken ze jou als eerste met je naïeve gelul over vrede." Tegelijkertijd was het ook niet zo dat alle pro-Palestijnen blij met me waren. Integendeel. Uit die hoek werd ik uitgescholden voor 'vuile zionist' en 'kankerjood'. Sommigen meenden zelfs dat het jammer was dat 'Hitler zijn taak niet had volbracht'. Het werd nog erger, want er kwamen bedreigingen aan mijn adres. Ik mocht niet meer in het openbaar optreden als er geen beveiliging aanwezig was, mijn naambordje ging van de deur en op de crèche mocht mijn zoontje een tijd lang niet in de buurt van het raam spelen. Ik zal er niet omheen draaien: er zijn heel wat momenten geweest waarop ik op het punt heb gestaan om me niet meer over dit onderwerp te uiten in de media. Bij elk stuk dat ik schreef en elk televisieoptreden dat ik deed kreeg ik zo'n ongelooflijke shitstorm aan antisemitisme en bedreigingen over me heen. Ik geloof niet dat je daar ooit aan went. En dat zou ook helemaal niet moeten. Maar ja, wat bereikte ik met zelfcensuur? Als ik voortaan mijn mond zou houden hadden de schreeuwers definitief gewonnen.

Daarnaast begon ik me af te vragen of ik inderdaad te naïef was geweest met die dialoog. De afgelopen tien jaar heb ik meegedaan aan talloze dialoogbijeenkomsten, van achterafzaaltjes in buurthuizen in de Schilderswijk tot aan de Ridderzaal. We hadden dikwijls meningsverschillen en soms ging het er keihard aan toe. Maar we praatten tenminste wél met elkaar en traden elkaar tegemoet met respect. Dat was nu totaal anders. Sommige mensen die ik door de dialoog had ontmoet – waaronder individuen die ik als goede vrienden was gaan beschouwen – wilden me niet meer zien. Dit was volgens hen het moment om kleur te bekennen: als ik niet volledig afstand zou nemen van 'de kwaadaardige zionistische entiteit' was er wat hen betreft geen gesprek meer mogelijk.

In een ultieme poging om de dialoog toch nog levend te houden, vertelde ik aan iemand die ik hoog had zitten over mijn familiegeschiedenis. Dat bijna mijn hele familie is uitgemoord tijdens de Holocaust en dat Israël voor mij daarom altijd als een soort 'verzekeringpolis' had gevoeld. Mijn tante werd geboren in 1933 in Berlijn. Na Kristallnacht vluchtten ze met haar ouders en zusje naar Den Haag. Zij en haar zusje overleefden de oorlog door onder te duiken, maar hun ouders werden vermoord in

concentratiekamp Mauthausen. Na de oorlog adopteerden mijn opa Herman en oma Helen de twee meisjes. Hoewel ze het goed had bij mijn grootouders, wilde mijn tante niet in Europa blijven en in 1954 emigreerde ze naar Israël. Daar stichtte ze een nieuwe familie en...werd ze actief binnen de vredesbeweging. Mijn gesprekspartner keek me aan en zei: "Dus je tante woont al bijna 70 jaar op gestolen land? Dan is zij ook een oorlogsmisdadiger." En: "Waarom beginnen jullie toch altijd weer over de Holocaust? Zelf zijn jullie geen haar beter."

Inmiddels zijn we alweer zeven lange maanden verder. Hier gaat de polarisatie maar door en door; dáár de gevechten. Steeds vaker vraag ik me af waar Netanyahu in 's hemelsnaam mee bezig is. Hoeveel Palestijnse burgerdoden moeten er nog vallen? 30.000? 50.000? 100.000? Waar moeten de bijna 2 miljoen Gazaanse vluchtelingen heen? En wat te denken van de verwoeste gebouwen en het toenemende geweld door kolonisten op de Westelijke Jordaanoever? Waar houdt dit op? Dit is niet het Israël waar ik altijd van gehouden heb. Tegelijkertijd raakt het me ook dat er nog maar relatief weinig aandacht lijkt te zijn voor de 1200 Israëli's die op 7 oktober werden vermoord, de vrouwen die werden verkracht, de gijzelaars die nog altijd gevangen worden gehouden door Hamas – als ze nog in leven zijn. Wanneer je naar de duizelingwekkende cijfers van vermoorde Palestijnen kijkt, begrijp ik dat de situatie in Gaza zeer emotioneert en woest maakt. En toch is elke dode, van welke kant dan ook, er een teveel. Mijn totale afkeer van de Israëlische regering betekent dus niet dat ik er begrip voor kan opbrengen als mensen openlijk twifelen aan Israël's bestaansrecht of zeggen dat 'de Joden maar moeten terugkeren naar Europa of waar ze dan ook vandaan komen'.

En dan nu, 4 mei. De spanningen over of de twee minuten stilte vanavond verstoord mogen worden, de veiligheidsmaatregelen die getroffen worden, ook voor mij persoonlijk. Hoe heeft het zover kunnen komen? Ik ben blij dat er eindelijk maatregelen worden getroffen tegen het oplaaiende antisemitisme, maar ik wil een klemmende oproep doen aan politici om hierbij groepen niet tegen elkaar uit te spelen. Ik ben er als Joodse vrouw niet bij geholpen als andere groepen worden gediscrimineerd over mijn rug. Ook ben ik er niet bij gebaat als het demonstratierecht voor pro-Palestina demonstranten wordt ingeperkt. Natuurlijk moeten de excessen, zoals we die zagen bij de opening van het Nationale Holocaustmuseum, hard worden aangepakt, maar over het algemeen hebben we in deze oververhitte tijden nu vooral belang bij de-escalatie en verbinding. Niet nog meer verwijten over en weer. Want hoe groot mijn scepsis of verslagenheid ook is, óóit zullen we weer met elkaar aan tafel moeten. Elkaar in de ogen kijken. 'De ander' weer als mens beschouwen. En inzien dat de pijn van de een niet 'erger' of 'meer legitiem' is dan de pijn van iemand anders. Pijn is ten slotte gewoon pijn.

Op momenten dat ik cynisch dreig te worden sta ik stil bij Vivian Silver. Deze Canadees-Israëlische zeventiger woonde in kibboets Be'eri en werd op 7 oktober vermoord door Hamas. Het duurde vijf weken voordat haar lichaam geïdentificeerd kon worden. Vivian zette zich decennialang in voor vrede tussen Israëli's en Palestijnen. Zo bracht ze zieke kinderen uit Gaza naar ziekenhuizen in Jeruzalem. Na haar dood en de bombardementen die daarop volgden hadden haar medevredesactivisten – een groep Joodse en Arabische vrouwen – zich gemakkelijk

kunnen laten opslokken door wraakgevoelens of rancune. Maar dat gebeurde niet. Ze besloten door te gaan met hun activiteiten en kozen daarmee voor hoop. Hun stelligheid ontroert me. Als zij zelfs dáár in staat zijn om zoveel empathie op te brengen, dan moeten we dat hier toch helemaal kunnen?

De laatste maanden denk ik vaak aan mijn opa en mijn vader. Za leven allebei niet meer. Ik mis hen en heb vaak de behoefte om advies bij hen in te winnen. Op andere momenten denk ik juist dat het beter is dat ze dit allemaal niet meer hoeven mee te maken. Ik denk werkelijk dat de oorlog en de polarisatie die dit tot gevolg heeft in Nederland hen zouden verscheuren. En toch blijven zij mij ook vandaag, misschien juist vandaag, inspireren. Want weet u nog wat mijn opa zei? “Zie ieder mens als een individu en niet als onderdeel van een groep.” Een les die nu belangrijker is dan ooit. Zijn opmerking kwam natuurlijk voort uit zijn eigen ervaringen als Jood tijdens de Tweede Wereldoorlog. Maar ik weet zeker dat hij het niet exclusief over Joden had. Hij had het net zo goed over vluchtelingen, moslims of welke minderheidsgroep dan ook. Mijn vader voegde daar later een even belangrijke les aan toe. Als ik weer eens verwickeld raakte in verhitte maatschappelijke debatten en niet goed wist hoe ik daarop moest reageren, fluisterde hij: “Tascha, houd je hart zacht.” En dat is precies wat ik doe en altijd zal blijven doen. Ook als mensen mij monddood proberen te maken. Haat beantwoord je namelijk niet met haat. Een zacht hart is veel sterker.